

malnost, ki sem jo prenašal radi filistrstva njenega očeta in cele familije in radi našega v devetstodevetindevetdeset predsodkov zakopanega provincialnega mesta, ki se tičejo vsi enega samega dejstva, včasih celo ene same misli. A ko sem slišal govoriti svojo mater o tem, tedaj sem ostrmel. In zdelo se mi je, da slišim pridižati gospoda Podlogarja: — Kruh je prvo! — Prijatelj, na zlati uri ljubezni, kjer leti čas kakor lastovka čez morje, visi težka, neskončna veriga dolžnosti in bridkosti.

Kako da nisem tega prej opazil? Zdaj sem resen, skoraj bi rekel, žalosten, zakaj nekaj lepega,

presrčnega se je pretrgalo med menoj in materjo. In moje srce je plaho in polno skrbi. Včeraj sem bral biblijo in tam sem dobil ključ do te skrivnosti: Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem . . . Zapustil bo zato človek očeta in mater . . . Zdi se mi pa, da sem še premlad, da bi do dna razumel te besede. Povsod vprašanja, le eno mi je jasno: Karlo ljubim tako, da vzamem zanjo tudi butaro težav in bridkosti na rame. In gospod Podlogar bo zadovoljen z mano . . .

Tako se je glasil epilog v tistem pismu.

(Dalje.)

MONOGRAM KRISTUSOV.

Monogram Kristusov iz rimske Emone je posebno važen krščanski spomenik naše dežele. Izkopan je bil l. 1911. na Mirju, kjer so se po naročilu nemškega viteškega reda, lastnika dotičnega zemljišča, vršila izkopavanja, ki jih je vodil dr. Walter Schmid, zdaj deželni arheolog v Gradcu. Monogram se je našel v razvalinah hiše, ki jo je Schmid nazval hišo dvanajstero hipokaustov (peči).¹ Dozdaj se je našlo le malo krščanskih ostankov v stari Emoni (n. pr. nekaj starorimskih svetilk s Kristusovim monogramom). Toliko večjega pomena je zato ta monogram Kristusov, ki je last nemškega viteškega reda in namenjen za Museum Emonense, ki ga namerava omenjeni red v Ljubljani sezidati. Tudi v krščanski arheologiji sploh bo zavzemala ta emonska najdba odlično mesto.

Monogram je vlit iz bronu, je neenake debelosti, poprečno $3\frac{1}{2}$ mm debel, meri 9 cm v premeru, tehta 190 g in je prav dobro ohranjen. Prevlječen je z lepo, ne premočno patino. Kakor je videti na sliki (v naravni velikosti) sta začetni črki grškega imena Kristusovega, $\chi\rho$ (ιστός), obdani od obroča, venca. Tam, kjer se ramena črk končujejo, so ob vencu okroglo prodrta ušesca, izvemši ob podnožju črke P, kjer je masiven štirioglat podstavek z večjim ušesom spodaj. Tu je bil monogram pritrjen na kakem drugem predmetu. V sredi, kjer se križata X in P, je nekoliko večja okrogla prodrtnina. Ena stran monograma, in sicer ona z narobe obrnjenim P (tudi na ta način nam kažejo spomeniki dotične dobe Kristusov monogram), je okrašena z vdolbenimi pikami in z graviranimi črtami po črkah. Druga stran je neokrašena, le robovi so površno opiljeni. Monogram je gotovo iz 4. stoletja.

Iz krščanske arheologije vemo, da sta se grški črki X in P, med seboj zvezani in prekrižani, rabili že pred Konštantinom kot okrajšava (compendium scripturae) v napisih za ime Kristus.

Kot samostojen znak se rabi monogram $\chi\rho$ šele začetkom 4. stoletja. Pomen tega znaka je bil torej kristjanom že znan, ko je l. 312 Konštantin okrasil z njim svojo

MONOGRAM KRISTUSOV IZ RIMSKE EMONE.

¹ Dr. W. S. Ausgrabungen in Emona. Laibacher Zeitung z dne 11. maja 1911, št. 117.

vojno zastavo (labarum) in v zaupanju na zmago krščanskega znamenja šel na boj zoper Maksencija. Cerkevni zgodovinar Evzebij (Vita Const. lib. I. cap. 31. Migne XX. 946) popisuje labarum takole: »Znamenje (σημείον) je imelo sledečo obliko: Visok drog, prevlečen z zlatom je imel počez palico v podobi križa, na vrhu vsega pa je bil pritrjen venec iz dragih kamnov in iz zlata spleten, v njem znak priimka Zveličarjevega, namreč dve začetni črki, ki označujeta ime Kristusovo, tako, da je bil na P točno na sredi X postavljen. Ti črki je od tega časa nosil navadno cesar tudi na čeladi. Na prečni palici visi kos pregrinjala, kraljevska (škrlatna) tkanina, ki je pokrita z gosto nasejanimi raznobarnimi dragimi kamni in pretkana z obilnim zlatom.« Tako Evzebij. Ohranil se nam pa ni noben labarum, le njegovo podobo nam kažejo nekateri spomeniki, n. pr. poznejši Konštantinovi novci, dva sarkofaga lateranskega muzeja itd.

Ko je s popolno prostostjo krščanstva dobil Kristusov monogram kot nebeško ali Gospodovo znamenje tako lepo veljavo, so ga kristjani povsod rabili, v cerkvi in zunaj cerkve. Vključevali so ime Kristusovo na svojih hišah, krasili z njim predmete vsakdanje rabe, razno domače orodje, n. pr. svetilke, tudi prstane, geme in amulete. Prav mnogo spomenikov z monogramom Kristusovim se nam je ohranilo. Oblika svetega monograma se je tekom časa spreminjala.

Monogram iz Emone kaže najbolj zgodnjo obliko, je pravi tip Konštantinovega monograma. Kakemu namenu je pač služil ta okras? Ali je bil votivnega

namena? Ali je monogram morda ostanek prave rimske vojaške zastave, ali pa je morda ostanek labaruma od kakega cesarskega kipa (n. pr. Teodozija Vel.)? Zanimivo, pa težko vprašanje. Omenil bi le to, da izmed vseh doslej znanih monogramov Kristusovih ni nobeden tako pripraven kakor uprav emonski za vrh kake zastave, bodisi zastave po namenu ali zastave pri kakem kipu. Ušesca in luknjice so imele najbrže primerno okrasje. Tudi velikost monograma bi govorila za zastavo, o čemer se moromo prepričati, ako se spomnimo konzularnega dip-tiha iz Aoste, ki ga je dal napraviti l. 406. konzul Anicij Prob cesarju Honoriju na čast. Tu drži cesar v desnici labarum z napisom: In nomine Christi vincas semper. Vrh labaruma pa je sveti monogram v razmerju približno enake velikosti kakor je emonski. Iz prvega popisa rimske hiše, kjer se je monogram našel, in po legi te hiše prilično v sredini vojaške Emone, bi jaz domneval, da je bila dotična hiša (največja med raziskanimi) če ne javno vojaško poslopje, recimo pretorij, vsaj poleg pretorija stan vojaškega poveljnika. Bodi pa stvar kakorkoli že, ta veleznameniti monogram naj nas spominja v letu Konštantinovi slavnosti krščanske vere v rimski Emoni, ki je morda videla l. 314. v svojem obzidju Konštantina samega, ko je, prihajajoč iz Trevira in prekoračivši Julijske alpe, hitel v smeri teka Save, da prvokrat udari na Licinija, kar se je zgodilo v bitki pri Cibalah v Spodnji Panoniji, blizu sedanjih Vinkovcev v Slavoniji.

J. Dostal.

¹ Laibacher Zeitung, l. c.

GLASBA.

Novi Akordi. XII. letnik. 3. štev. — Ta številka je posvečena spominu slovenskega skladatelja Josipa Kocjančiča. Letos 10. aprila je preteklo petin-trideset let od njegove smrti. Zelo zanimive, temeljite članke o Kocjančiču so za to številko »N. A.« napisali: g. Janko Leban, g. dr. Andrej Ferjančič in g. dr. Gojmir Krek (dva članka). Urednik »N. A.« dr. Gojmir Krek se je trudil, da bi za to priliko dobil tudi kako še neobjavljeno skladbo iz Kocjančičeve zapuščine; ker pa žal ni našel nobene, je objavil tri skladbe sedanjih skladateljev: V. Mirkovo »Romance« za klavir, E. Adamičeva otroško pesem »Jezdec« za en glas in klavir in dr. Fr. Kimovčev moški zbor »Oblaček«.

Mirkova »Romanca« je prav lepa koncertna klavirska skladba, zložena deloma po narodnem motivu iz Jüngstovih »Vaških slik«. V formalnem oziru je zasnovana kot večji rondo, ki se v njem drugi stranski — šegavi in skrivnostni — stavek prav dobro loči od pevnega, mehkega prvega stranskega stavka. Glavni motiv:

je zlasti v prvem delu »Romance« krepko zastavljen in izčrpan do mogočnega viška. — Izredno krasna je Adamičeva otroška pesem »Jezdec«. V klavirskem spremljanju naravnost gledamo in čutimo, kako poskakuje na konjiču mladi jezdec. In kako vam poje ta jezdec! Čvrsto, odločno, brez strahu. Veseli smo ga zares. — Kot nov sotrudnik »N. A.« je stopil v tej številki na plan dr. Fr. Kimovec, znan dosedaj predvsem po svojih številnih lepih cerkvenih skladbah. Njegov moški zbor »Oblaček« je fin, rekel bi, intimen komad z izraznimi melodičnimi in prav bujnimi harmoničnimi potezami. Ta zbor bo pač prikladen za kake boljše nastope.

Izšla je tudi že četrta številka letošnjih »Novih Akordov«. V isti se nahaja moj Menuet za klavir, Adamičev otroški enoglasni zbor »Trobenice« s spremljanjem klavirja, Ravnikov samospjev »Pozdrav iz daljave« s klavirjem in Jerebov moški zbor »Jutro«.

St. Premrl.

Popravek: Skupina »Rokoborca« (str. 296) ni Štefičeva, ampak Josipa Vrbanije, kot so čitatelji gotovo že sami opazili iz opazk v »Naših slikah«.